

Vilniaus universitetas
Lazerinių tyrimų centras

Optinių komponentų sugerties matavimo metodai

Modestas Šinkevičius
modestas.sinkevicius@ff.vu.lt

Vilnius 2004

Turinys

- Įvadas
- Teorinis temperatūros kitimo bandinyje modelis
- Spektrofotometrinis sugerties nustatymo būdas
- Fototerminio plėtimosi
- Sugerties nustatymas panaudojant šviesolaidį
- Sugerties nustatymas kalorimetriniu metodu
  - Sugerties skaičiavimo būdai:
    - Gradientinis
    - Impulsinis
    - Integralinis
    - Eksponentinis
    - Atsako funkcijos
- Kalorimetro kalibravimas
- Sugerties mechanizmai kristaluose

Sugertis

Kas yra sugertis?

$$\alpha = \frac{E_{sugertos}}{E_{kritusios}}$$

Kodėl ją reikia matuoti

$$k_{\lambda} = -\frac{1}{z} \ln(1 - \alpha)$$

Kaip matuojama sugertis?

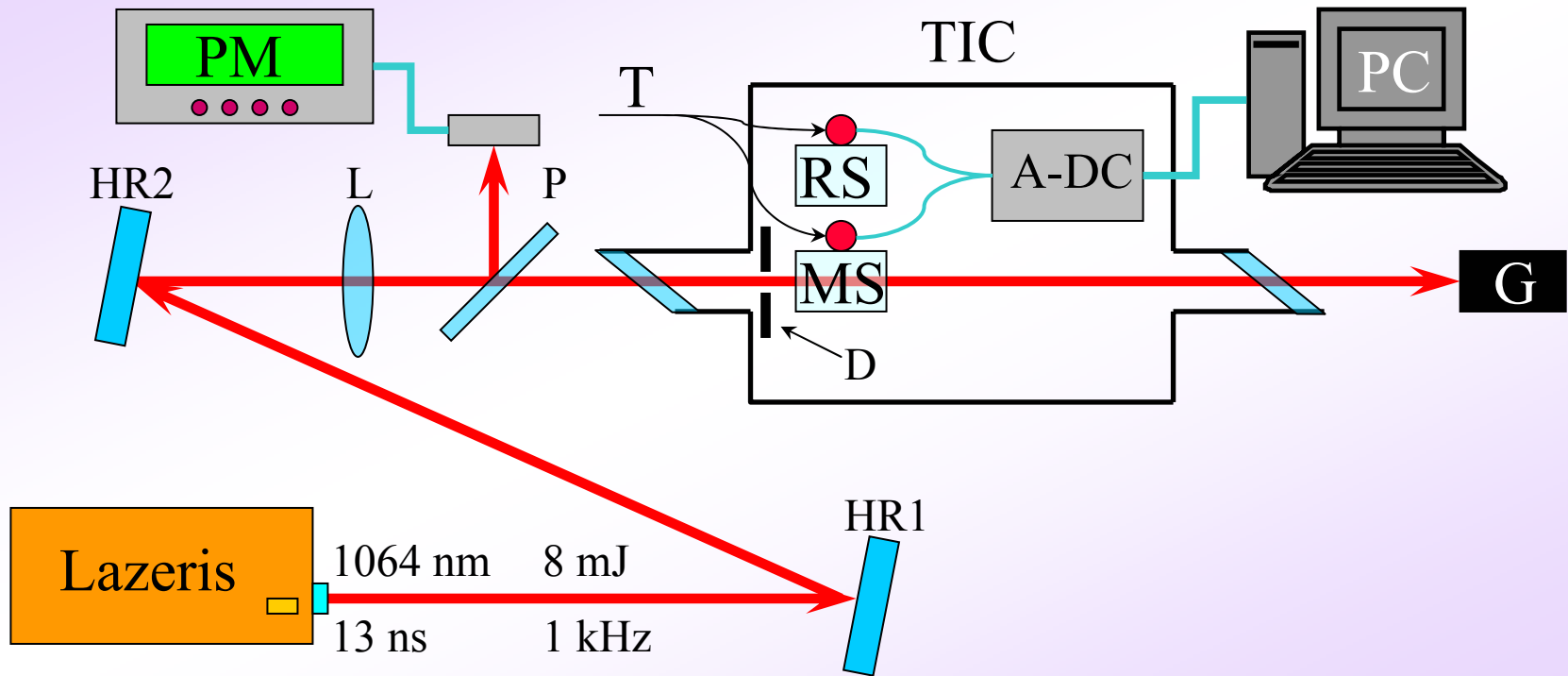
Sugerties matavimo būdai

Spektrofotometrinis metodas

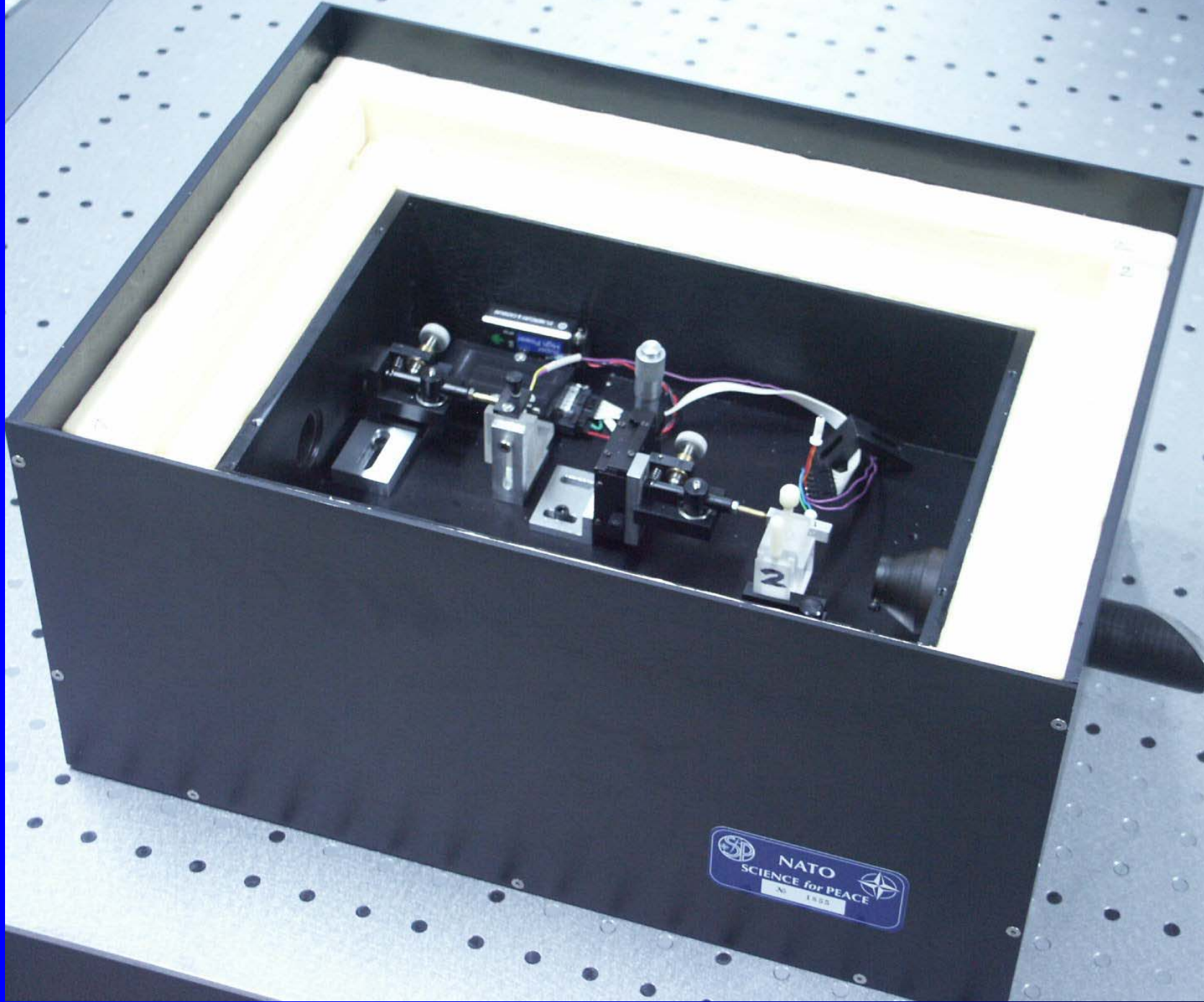
Fototerminio plėtimosi

Kalorimetrinis metodas

Kalorimetrinio sugerties matuoklio schema

TIC – termiškai izoliuota matavimų kamera, PC – kompiuteris, RS – atraminis bandinys, MS – tiriamasis bandinys, A-DC – analoginio signalo keitiklis į skaitmeninį, T – termistoriai, PM – spinduliuotės galios matuoklis, L – lęšis, HR 1, HR 2 – didelio atspindžio koeficiento veidrodžiai, G – gaudyklė, P – mažo atspindžio koeficiento pleištinė plokštelė, D – diafragma

 NATO
SCIENCE for PEACE
N 1855

Teorinis temperatūros kitimo bandinyje modelis

- Prielaidos:

- Šiluma pasiskirsto iš karto visame bandinuke tūryje vienodai
- Temperatūros kitimas aprašomas šilumos balanso lygtimi:

$$\frac{d}{dt}T = \frac{\alpha P}{mc_p} - \gamma T ;$$

$$T = T_{bandinuko} - T_{aplinkos}$$

α - sugerties koeficientas, P - lazerio galia

γ - nuostoliu koeficientas, c_p – izochorine šilumine talpa

Šilumos balanso lygties sprendiniai

$$T(t) = \begin{cases} 0 & , t \leq t_0 \\ \frac{\alpha P}{\gamma m c_p} (1 - e^{-\gamma(t-t_0)}) & , t_0 < t < t_1 \\ T(t_1) e^{-\gamma(t-t_1)} & , t > t_1 \end{cases}$$

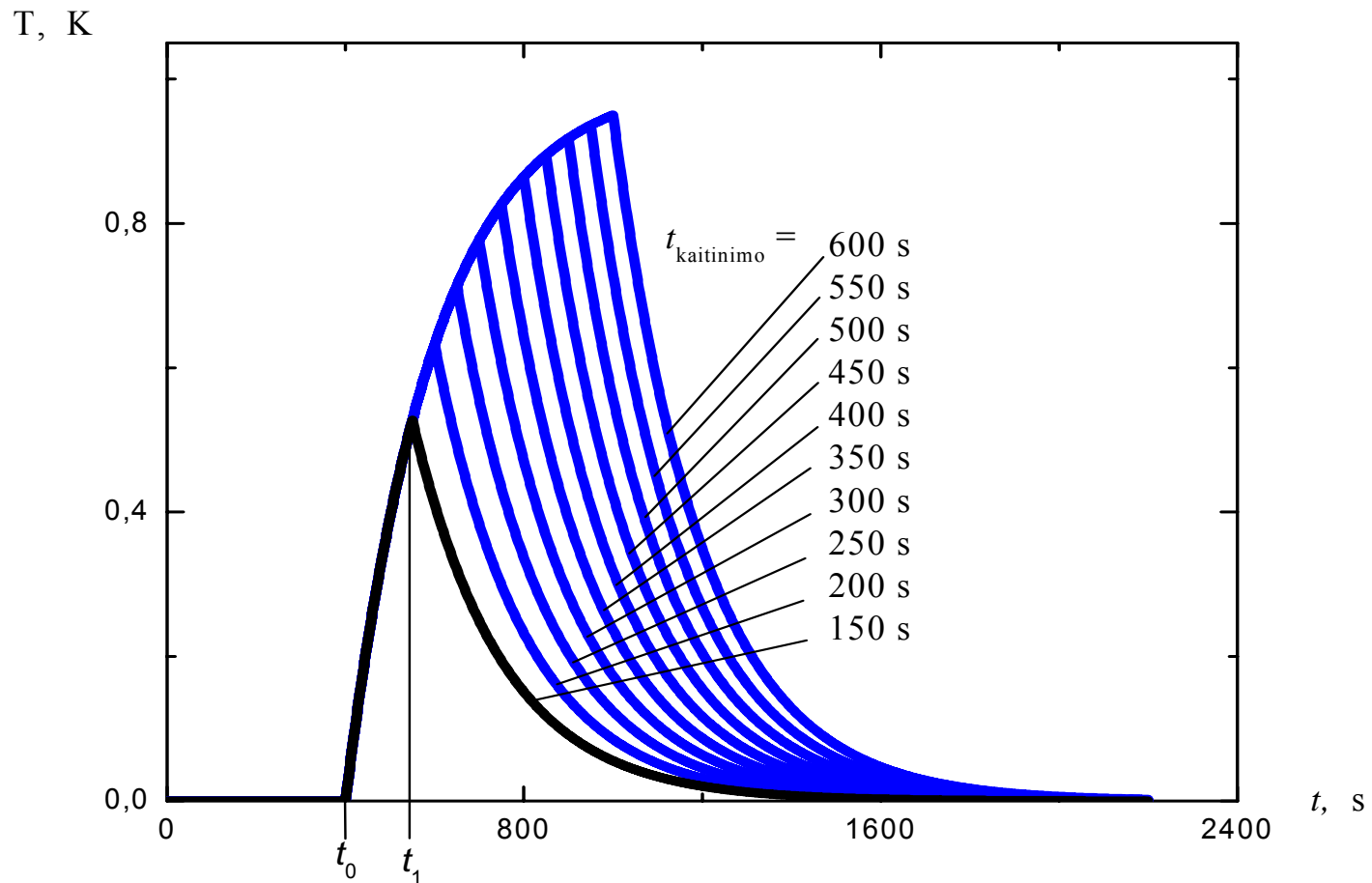
t_0 - kaitinimo pradžia; t_1 - kaitinimo pabaiga

$$\gamma \approx \frac{2h}{\rho c_p} \left(\frac{1}{R} + \frac{1}{d} \right)$$

d - bandinuko storis; R - spindulys; $h=0,001$ [W/(J cm cm)]

Šilumos balanso lygties sprendinių grafinis pavidalas

1 pav. Šilumos balanso lygties sprendinių grafinis pavidalas

Kalorimetrinis sugerties matavimo metodas

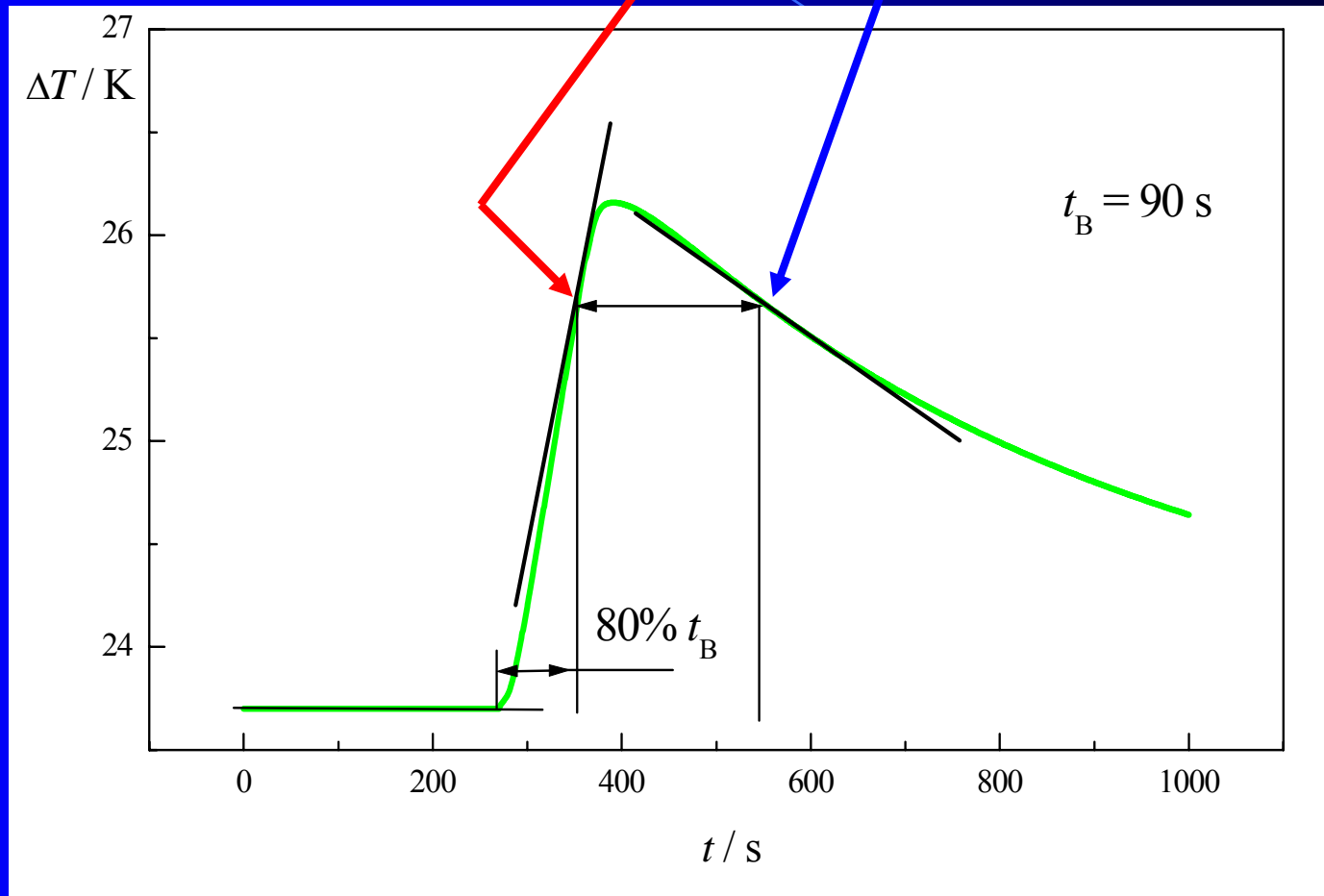
Standartas ISO 11551 patvirtina du sugerties matavimo metodus:

- Gradientinį

- Impulsinį

Gradientinis metodas

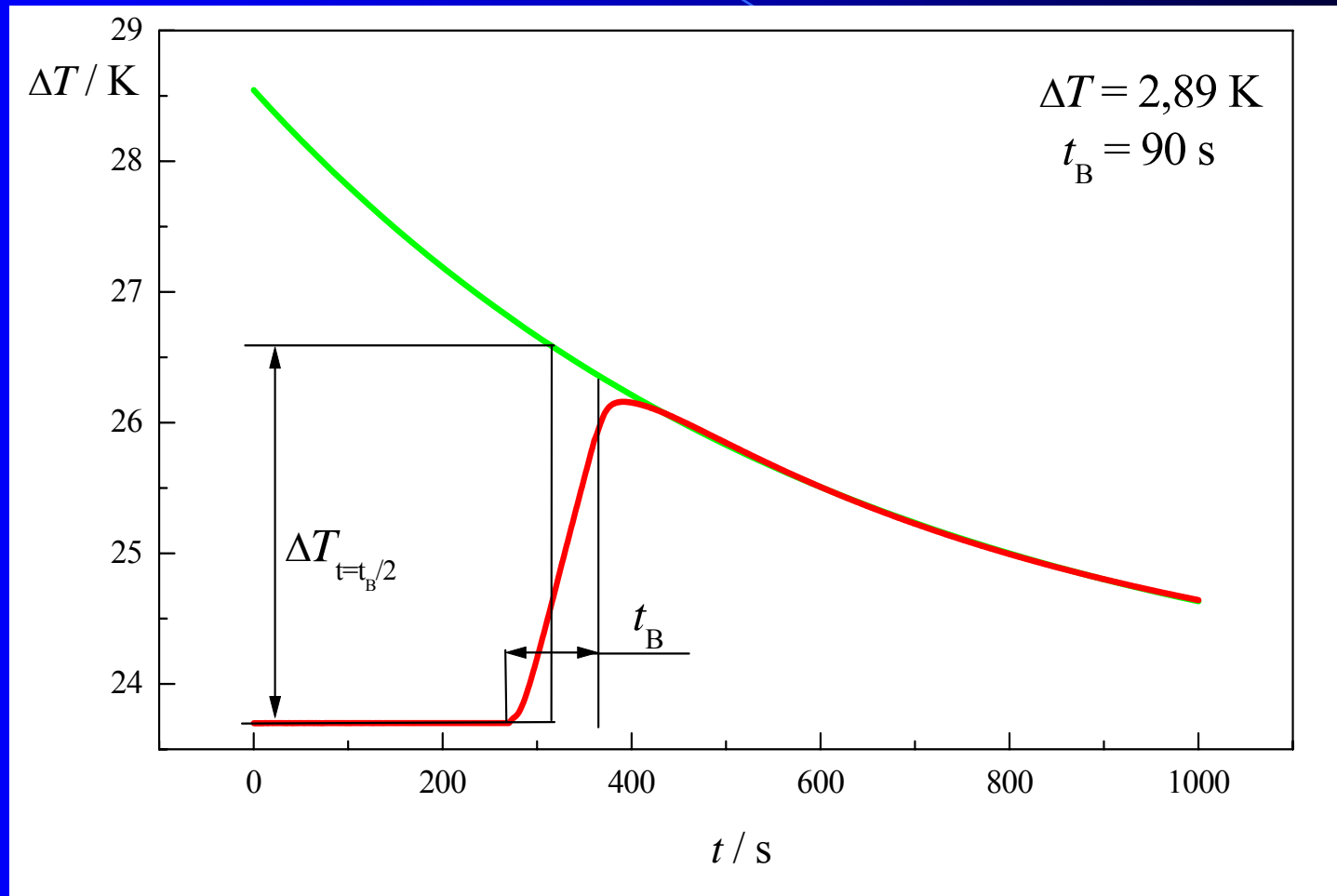
$$\alpha = \frac{mc}{P} \left\{ \left| \frac{dT}{dt} \right|_h + \left| \frac{dT}{dt} \right|_c \right\}$$

KDP (15x15x30 mm) kristalo temperatūros kitimas, švitinant 90 s 4,4W vidutinės galios spinduliuote

Impulsinis metodas

$$\alpha = \frac{mc\Delta T}{P \cdot t_B}$$

KDP (15x15x30 mm) kristalo temperatūros kitimas, švitinant 90 s 4,4W vidutinės galios spinduliuote

Integralinis metodas

- Sugertis gali būti gauta integruojant šilumos balanso lygtį:

$$\frac{\alpha P}{m c_p} (t_f - t_i) = T(t_f) - T(t_i) + \gamma \int_{t_i}^{t_f} dt T(t)$$

Nuostolių koeficientas turi būti žinomas iš ankstesnių matavimų arba suskaičiuojamas pagal anksčiau pateiktą formulę.

Šis metodas gali būti panaudotas lyginant rezultatus, gautus skirtingais skaičiavimo metodais

EkspONENTINIS METODAS

- Atliekamas šilumos balanso lygties sprendinių aproksimavimas, gaunamos lygtys:

$$A_h - B_h e^{-c_h t}$$

$$A_c - B_c e^{-c_c t}$$

Iš parametrų A_x , B_x , C_x bei nuostolių koeficiento galima gauti sugerties

koeficientą. $A_c=0$, silpimo koeficientai tiek kaitinimo tiek vėsimo metu vienodi, tai leidžia patikrinti ar teisinga šilumos balanso lygtis.

Nukrypimai nuo teorinio modelio

Sąlygojantys veiksniai:

- šilumos sklidimo greitis medžiagoje nėra begalinis
- temperatūros triukšmai bei ribotas prietaisų jautrumas
- bandinukas skaido spinduliuotę
- lazerio spinduliuotės galios svyravimai.

Šilumos balanso lygties sprendiniai bendru atveju:

$$T(\rho, t) = \frac{\alpha P}{\gamma m c_p} \cdot \begin{cases} 0 & , t \leq t_0 \\ \sum_i \frac{g_i(\rho)}{\gamma_i} (1 - e^{-\gamma_i(t-t_0)}) & , t_0 < t < t_1 \\ \sum_i \frac{g_i(\rho)}{\gamma_i} (1 - e^{-\gamma_i t_B}) e^{-\gamma_i(t-t_1)} & , t > t_1 \end{cases}$$

g_i – skaičiuojamas iš bandinio fizikinių savybių.

Kalorimetro kalibravimas

Nukrypimai įvertinami pakeičiant mC_p efektyviaja šilumine talpa C_{eff} , t.y.

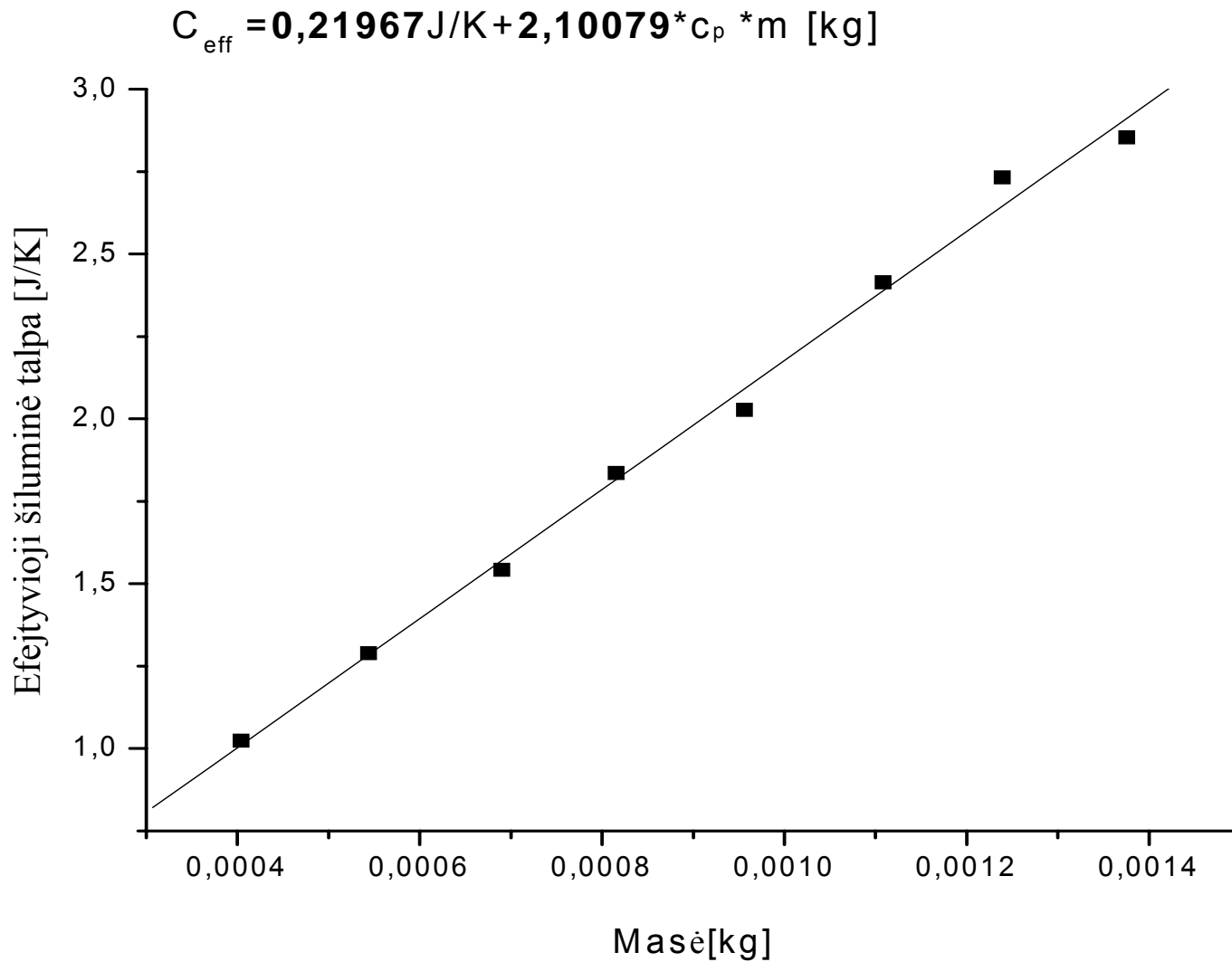
$$C_{eff} = C_0 + fmC_p$$

C_0 - apibūdina bandinuko laikiklį ir duoda priedą prie šiluminės talpos
 f - dydis vadinamas kalibravimo faktoriumi.

Šie dydžiai nustatomi atliekant kalorimetro kalibravimą.

Kalibravimo kreivė

Sugerties mehānizmai

1. Savoži sugertis

2. Eksitoninē sugertis

3. Sugertis dēl laisvujū krūvininku

4. Priemaišinis sugerties būdas

5. Fononinis sugerties būdas

6. Daugiafotonē sugertis

Ačiū už dėmesį